

Štev. 21.

V Ljubljani, dne 5. novembra.

1887.

Davorinu Trstenjaku o sedemdesetem njegovem gôdu.

A honest man is the noblest work of God.
Pope.

Pozdravljen bodi, čestitak,
Sloveč med slavnimi Slovani
Kot narodnjak in učenjak:
Bog leta mnoga Te ohrani!

Let šestdeset in dvakrat pet!
— Čas gine, kakor v okomigi —
Od teh ti lepih petdeset
Slovenski si posvetil knjigi.

Kdo za napòr in trud bi znal?
In kdo poznal trpljenja mero?
Življenje Ti si žrtoval
Za domovino, znanost, vero.

Prosvete Ti presvetla luč,
Junak za naša sveta prava,
K starinam našim pravi ključ,
Omike zlata si zastava!

Kot poštenjak in učenjak,
Sloveč med slavnimi Slovani,
Pozdravljen bodi, čestitak,
Bog leta mnoga Te ohrani!

Ledine prazne pusti kraj
Prestvarjal si v zeleno tráto,
Na trati cvetja je sijaj,
Blišči se, kot rumeno zláto.

Iz cvetja bo se plod razvil,
In neprijatelje nam blážil,
Nas branil bo sovražnih sil,
Trpeča srca nam tolážil.

Praznuješ li Ti sam svoj god,
Boritelj za napredek, znanstvo?
Praznuje s Tabo ga Tvoj rod,
Praznuje ga s Teboj slovanstvo!

Najlepši Stvarnikov je stvor
Mož, ki okiti ga poštenje:
Kreposti žar, značaja vzor
Nam Tvoje dično je življenje.

Božidar Flegerič.

Hanija.

Poljski spisal H. Sienkiewicz. Prevel M. Vrnilež.

XI.

Po razgovoru z očetom, ki je trajal pol ure, vrnil sem se v sobo, ali počivat nisem šel. Proračunal sem, da, ako hočem biti ob petih pri Wachovi kolibi, moram iti najmenj ob štirih od dóma. Do tedaj so torej le še slabe tri ure. Sicer pa je prišel v kratkem tudi duhovnik Ludovik pogledat, ako nisem morda bolan po óni besni jézi in ako sem se preoblekel, ker sem bil ves premóčen. Premóčen ali ne premóčen, to je bilo meni vse jedno. Duhovnik me je naganjal, naj takoj léžem na posteljo, ali v tem se je razgovoril in tako je potekla cela ura.

Povedal mi je na tanko vse, kaj je govoril stari Mirza. Pokazalo se je iz tega pripovedovanja, da je Selim stvoril velikansko brezumnost, ali, kakor je rekel očetu, znal ni drugega pota. Mislil je, da po dovršenem ubegu s Hanijo oče ne bo drugega mogel, nego blagosloviti ju, mi pa: dati mu jo.

Pokazalo se je tudi, da po poslednjem razgovoru z menoj ni le pisal Haniji, temveč je bil ž njó skupaj in da jo je baš tedaj pregovoril na beg. Déklica, ako tudi ni mogla presoditi nasledkov tega koraka, branila se je instinktivno z vsemi svojimi močmi; a Selim jo je premotil s svojimi prošnjami in z ljubeznijo svojo. Slikal ji je beg kot prosto preselitev v Chorzele, po koji sta imela biti na veke združena in srečna. Zagotovil ji je, da jo bo potem sam dovél k nam, zaročenko svojo, da bo moj oče v vse privolil, jaz pa, da bom moral privoliti in da se bom lahko potéšil z Lolo Ustrzycko v Ustrzycach. Napósled jo je zaklinjal in prosil in se ji milil. Govoril ji je, da bi on vse žrtvoval zánjo, celó življenje; da ne preživí ločenja; da se utopí, ustrelí ali pa otrúje. In potem je pokleknil prédno in jo prosil tako dolgo, da je v vse dovolila. Skoro po tem je prišlo do bega in kreníla sta z mesta. Hanija se je prestrašila in ga začela s solzámi prositi, da bi se vrnil; ali on ni hotel, ker je, kakor je očetu rekel, pozabil na ves svet.

Tako je pripovedoval duhovniku Ludoviku stari Mirza in morebiti zaradi tega, da pokaže, da je Selim, akoprem se je na bedast korak odvažil, vender to stvoril v dobri veri. Z ozirom na vse to duhovnik Ludovik ni delil gnéva očeta mojega, kojega je bila razjarila Hanijina nehvaležnost. Po názoru duhovnikovem Hanija ni bila nehvaležna, temveč le zapeljana od grešne, posvetne ljubezni. Pri tej priliki je dal duhovnik tudi meni nekoliko lepih naukov o posvetnih čustvih; ali jaz nikakor nisem štel Haniji v zló, da je bila njena ljubezen posvetna in dal bi bil življenje, ako bi bila drugemu naklonjena. Hanija se mi je zeló smilila, ali pri tem mi je bila tako na srce prirastena, da bi je bilo treba raztrgati, ako bi jo hotel odtrgati. Prosil sem duhovnika, da bi jo pred očetom zagovarjal in mu njen postopek tako tolmačil, kakor ga je meni. Potem sem se poslovil od njega, ker sem hotel ostati sam.

Po duhovnikovem odhodu snamem s stene óno slavno staro sabljo, ki mi jo je oče podaril, in samo-

kresa, da vse pripravim za jutrišnji dvoboj. O tem dvo-boji nisem doslej niti utegnil, niti imel volje premišlje-vati. Hotel sem se býti na smrt in življenje: to je vse. O Selimu sem bil osvedočen, da me ne bo prevaril. Sabljo obrišem oprezno z mehko vato; akoprem je bila kakih dvesto let stara, ni imela nijedne škrbíne, dasi se je svoje dni dosti nasekala slémov in naramnic, popíla dosti krvi švedske, tatarske in turske. Zlati napis: »Jezus, Marija!« blesketal se je svetlo. Poskusim ostríno: bila je tenka kakor rob svilnate rute. Zdelo se je, kakor bi se modri turkusi na ročniku nasmehávali, kakor bi prosili roko, da jih prími in razgrèj.

Ko je bila sablja v rédu, vzel sem samokresa pred sé, ker nisem védel, kakovo orožje si Selim izbere. Namazal sem z oljem zatvore in platnene kósce za kroglje ter sem ju oprezno nabil. Zorilo se je že. Bilo je tri. Dogotovivši delo svoje, zvrnil sem se na fotelj in začel razmišljati. Iz dogodka in tega, kar mi je duhovnik Lu-dovik povedal, izcimal se je vedno le zaključek: ta, da sem bil vsemu, kar se je dogodilo, tudi jaz nekoliko kriv. Vprašal sem se, če sem izpolnjeval dolžnost varuštva, ki mi jo je naložil stari Nikolaj in odgovoril sem: ne. Sem li mislil samó na Hanijo in ne náse? Odgovoril sem si: ne. Do koga mi je bilo v vsi tej stvári? Do sebe. In pri tem je bila Hanija, to krotko bitje brez brambe, med nama, kakor golobica v gnezdú grabežljivih ptic. Nisem mogel zatreti v sebi te neizmerno pikre misli, da sva jo oba s Selimom trgala med sábo, kakor sladek plen in da je v tem boji, v kojem je bilo grabežnikoma največ do sebe samega, najbolj trpela ta, ki je najmenj zagrešila. Čez nekoliko ur imela sva býti zánjo zadnji boj. Bile so to pikre, težke misli. Pokazalo se je, da je bil naš plemiški svet presurov za Hanijo. Matere moje žali-bog že od davna ni bilo domá, a mi moški smo imeli surove roke in smo osuli nežni cvet, ki ga je usoda vrgla med nas. Krivnja je ležala na našem dómu in to krivnjo je imela oprati ali moja ali Selimova krí.

Bil sem pripravljen na jedno in na drugo.

V tem je začela dnevna luč bolj in bolj razsvet-ljevati moja ókna. Pod óknom so jele v pozdrav jutranji zori žgoleti lastavice. Ugasnem svečo, gorečo na mizi: bilo se je že popolnoma zdanílo. Ura je razločno uda-rila pol štirih v dvorani. »No, čas je že!« mislil sem si, ogrtal plašč, da bi lahko skril orožje v slučaju, ako bi me kdo srečal, in šel iz sobe.

Idóč okoli dóma opazim, da so vélika vežna vrata, ki so bila navadno zaprta z železnimi zapahi, sedaj od-prta. Videlo se je, da je že nekdo šel iz dóma, moral sem torej zeló zeló paziti, da ga ne srečam. Preplazil sem se tiho ob stráni čez dvorišče v lipovi drevoréd, ogledal se pozorno na vse stráni, a zdelo se mi je, da krog in krog še vse mirno spi. Stoprav v drevoredu sem smelo glavo vzdignil, vedóč, da me z dóma že ne morejo videti. Jutro je bilo po včerajšnji nevihti prečisto in krasno. Medena vonja mokrih lip me je silno prevzela

v drevoredu. Krènil sem na levo proti kováčnici, mlinom in nasípu, kajti tam je držala pot do Wachove kolibe. Pod vplivom jutranje svežesti in lepega vremena mine me zaspanec popolnoma. Bil sem poln nekakove dobre nadeje in tudi nekakovo notranje predčutje mi je reklo, da bom v tem boji, ki se je imel v malo trenutkih začeti, zmagal jaz. Selim je s samokresom res mojsterski streljal, pa tudi jaz nisem streljal slabeje; v vihtenji sablje me je res prekosil s svojo ročnostjo, ali jaz sem bil zopet mnogo močnejši, da je komaj mogel vzdržavati mahe moje sablje. »Sicer pa, bodisi kar hoče: to je konec in ako se ne razveže, vender se vsaj preseka ta gordiski voz, ki me je stiskal in dušil že od davna.« Poleg tega je Selim v dobri ali zli veri Haniji storil veliko krivico, moral je torej to krivico poplatiti.

Tako razmišljujé sem dospél do ribnikovega nabrežja. Megle in pare so padale iz vzduha na zemljo. Jutranje svitanje je pobožalo ribnikovo vršino z zórinimi bojami. Rano jutro je napočilo stoprav sedaj; vzduh je bil vedno prozornejši, živo je bilo povsod, vedro, rožno in tiho; le iz trstja mi je zvenelo na uho čivkanje divjih ptic. Bil sem že blizu plávvov in mostú, ko se zdajci zdrhnem, kakor bi se bil udrl v zemljo.

Na móstu je stal oče moj, z rokami, zadaj prekrizanimi in z ugaslo pipo v rokah. Stal je oprt ob ograjo mostú ter zamišljen zrl v vodo in na jutranjo zoro. Gotovo ni mogel zaspati, kakor jaz, in je izšel, da bi se oddehnil v jutranjem vzduhu in da bi tu in tam pregleдал, kako se gospodári.

Nisem ga takoj uzrl, ker je šel ob cesti in ker so mi vrbe zaslanjale móstovo ograjo; nisem bil torej dalje od njega nego deset korakov. Skrijem se za vrbe, ne vedé, kaj mi je storiti.

A oče je še vedno ostal na móstu. Pogledam ga: na njegovem obrazu je briga in brezsnóst. Pogledaval je po ribniku in mrmljal jutranjo molitev. Slišal sem razločno:

»Češčena si Marija, milosti polna, Gospod je s teboj!« Dalje je šepetal tiho in potem znova glasno:

»In blagoslovljen je sad tvojega telesa. Amen.«

Nestrpljivo mi je bilo tako stati za vrbo in sklenil sem, smukniti tiho čez most. To je bilo lahko, ker je bil oče k vodi obrnen in tudi zaradi tega, ker je bil, kakor sem že omenil, nekoliko gluhi. Še za časa vojevanja svojega je bil oglušil od premočnih topovskih pokov. Stopajoč oprezno, hotel sem čez most, da bi se skríl za vrbje na óni stráni, ali na nesrečo so bile mostnice slabó položene in so se drgnile druga ob drugo.

Oče se ozrè:

»Kaj ti tukaj delaš?« vpraša.

Zardím se kakor kuhan rak.

»Malo sprehodit se grem, oče, le malo sprehodit.«

Ali oče stopi k meni, odgrne nekoliko plašč, v kojega sem bil brižno zavít, pokaže na sabljo in na samokrese ter reče:

»In kaj je to?«

Ni bilo družega: najbolje je, da priznam.

»Oče, vse Vam povem,« rečem, »grem se s Selimom bit.«

Mislil sem, da bo oče jezen planil, ali proti mojemu pričakovanju ni planil, temveč le vprašal:

»Kdo je koga izzval?«

»Jaz njega.«

»Brez posvetovanja z očetom, ne da bi bil le besedico črnil?«

»Izzval sem ga včeraj, takoj po gonji v Ustrzycah. Oče, nisem te mogel ničesa vprašati in bal sem se, da mi zabraniš.«

»Pogodil si. Vrni se domóv. Vso to stvar prepústi meni.«

Srce se mi je tako bolešno in obupno skrčilo, kakor še nikoli.

»Oče, zaklinjam te na vse, kar ti je sveto, na spomin dedov, ne brani mi biti se s Tatarjem. Spominjam se, kako si me imenoval demokrata in se srdil náme. Stoprav sedaj sem začutil, da se pretaka po meni krí dedova in tvoja. Oče, on je storil Haniji krivico! Ali se mu to prizanesi? Ne dovoljúj, da bi ljudje govorili, da je naš rod dopustil siroti krivico delati brez maščevanja. Tudi jaz sem zeló kriv: ljubil sem jo in nisem povedal očetu o tem, ali prisezam ti, ako bi je tudi ne ljubil, storil bi to, kar sedaj stvorím, že zavoljo tega, ker je sirota, radi našega dóma in imena našega. Vest mi pravi, da je to plemenito — in ti, oče, mi gotovo ne zaprečiš; ako je pa vender tako, ne verujem, da bi mi ti branil biti plemenitim: jaz ne verujem, ne verujem, oče! Oče, pomisli, Hanija je osramočena, in jaz sem ga izzval, dal besedo. Vem, da sem še nedorasel, ali morebiti nima tudi nedorasli človek iste časti in istega poštenja, kakor dorasli? Jaz sem ga izzval, dal besedo. Često si me učil, da je poštenje plemiču prva stvar. Jaz sem dal besedo, oče. Hanija je osramočena, na našem dómu je sramota in jaz sem dal besedo. Oče, oče!«

In poljubivši mu roko sem se razjokal kakor otročè. Skoro molil sem očeta in čim dlje sem prosil, tem bolj se je mečilo in blažilo strogo njegovo lice: povzdignil je oči kvišku in težka, debela solza, očetovska, podrknila mu je po lici! Bojeval je hud boj s seboj, ker sem mu bil punčica v očesi in ker me je ljubil nad vse na svetu, zadrhtnil je torej nad menoj. Napósled nágne posivelo glavo in reče s tihim, komaj slišnim glasom:

»Spremi te Bog tvojih očetov! Idi, dečko, idi se bit s Tatarom!«

In padla sva drug družemu v objém. Oče me je pritiskal náse in me dolgo dolgo tiščal na prsih svojih. Napósled se otmè ginenosti in mi reče krepko in veselo:

»E, bíj se torej, dečko, da se v nebó čuje!«

Poljubim mu roko, on vpraša:

»Na sablje, ali pa na samokrese?«

»On izbira.«

»In svedoki?«

»Brez svedokov. Jaz njemu zaupam, on meni. Čemú nama svedoki, oče?«

In znova sem se oklenil njegovega vratú, ker je bilo že čas, da odidem. Ko sem bil že nekoliko dalje, ozrem se: oče še vedno stoji na móstu in me blagoslavlja s svetim križem. Prvi žarki vshajajočega solнца so padali na visoko njegovo rast in ga ožarili s svetlim žarom. In tako stojéč v svetlu, s povzdignjenimi rokami,

zdel se mi je posiveli veteran kakor sivi orel, blagoslavljajoč svoje mladčice, ko se spuščajo v burno in letajoče življenje, ki mi je nekoč toli ugajalo.

Oh, tačas se mi je srce tako širilo, toliko sem imel nadeje, vere in navdušenja, da, ako bi me ne bil le jeden, temveč deset Selimov čakalo pri Wachovi kolibi, bil bi vseh deset izzval na dvoboj.

Napósled pridem do kolibe. Selim me je čakal na robu lesa. Priznam, ko sem ga uzrl, začutil sem v srci nekaj tacega, kakor volk, ko vidi svoj plen. Pogledava si v oči grozno, radovedno. Selim se je za teh dveh dnij izpremenil; shujšal je in bil grši. Pa morda se mi je le tako zdelo, da je grši: oči so se mu vročično svetile, ustna drhtala.

Šla sva oba globlje v gozd, a govorila nisva med vsem potom ni besede. Napósled najdeva malo goloto med smrekami. Ustavim se in rečem:

»Tu. Prav?«

Pokima z glavo in si začne odpenjati górenjo suknjo, da jo svleče pred dvobojem.

»Izbíraj!« rečem mu in pokažem na samokrese in sabljo.

On pokaže na sabljo, ki jo je imel s seboj: tursko, močno zakrivljeno, na konci damascenko.

V tem svlečem jaz górenjo suknjo, on ravno tako, prej pa je vzel iz žepa list.

»Ako poginem, prosim, oddaj to gospodični Haniji.«

»Ne vsprejemem.«

»To ni ljubovno pismo, to je pojasnilo.«

»Dobro.«

Tako govorč zavíhava si rokave pri srajcah.

Stoprav sedaj mi je začelo srce močnejše bítí. Selim je že prijel za ročnik; vzravnaval se je, stal borilski, izživajoče, ponosno, držeč sabljo vodoravno nad glavo, in rekel kratko:

»Pripravljen sem.«

Stopil sem tudi jaz tako in položil sabljo na njegovo.

»Že?«

»Le!«

»Začniva.«

Máhní sem s tako močjó, da se je nekoliko korakov opotekel in s težo vzdržal udarce moje. Na vsak udarec sem odgovoril z udarcem s tako okretnostjo, da sta se udarec in odgovor ob jednom čula. Rdečica mu oblije obraz; nosnice se mu razmaknejo, oči izbulijo po tatarsko in začnó švigati kakor blisek. Za kratka se je čulo le kresánje sabelj, suhi žvenkét in hropéče dihanje nájinih prs. Selim je kmalu uvidel, da mora on podleči, ako se borba nadaljuje, ker mu je pohajala moč in sapa. Že so mu debele kaplje znoja stopile na čelo, dihal je vedno hropnejše. Prevzela ga je neka bésnost, nekaka bojna blazen. Razmršeni lasjé so mu padli na čelo, v odprtih ustih se mu svetili stisnjeni zobjé. Tatarska narava, rekel bi, razbudila se je v njem in podivjala, ko je začutil sabljo v roki in zavohal krí pred seboj. In vender sem bil sigurnejši od njega. Imel sem isto bésnost, pa večjo moč. Jeden pot se ni ubranil udarcu mojemu in krí mu je bríznila iz leve ráme; po nekoliko sekundah ga zopet krcnem s koncem sablje po čelu. Strašan je bil sedaj z rdečim curkom krvi, pomešanim na pol z znojem, tekočim po obrazu na usta in brado. Pa to ga je le še bolj netilo. Naskakoval je náme in odskakoval kakor ranjen tiger. Konec njegove sablje se je vil s strašno náglostjo ognjene strele okoli moje glave, mojih ram in prs. Stežka sem odbijal te besne udarce, tem bolj, ker sem mislil, kako bi jih zadaval sam. Časih sva se pririnila tako blizu, da so kar prsi udarjala na prsi. Sedaj Selim naglo odskoči, sablja zazvizne okoli mojega čela, ali odbijem jo s tako silo, da je za čas Selimova glava ostala nezavarovana. Namahnem s tako silo, da bi jo bil razcépil na dvoje, pa on me kakor strela ošíne po glavi. Vskriknem: »Jezus, Marija!« Sablja mi pade iz roke in kakor ubit padem z obrazom na zemljo.

(Konec prihodnjič.)

Ljubezni moje strti cvét.

Kaj biserji vsi so svetá mi,
Kaj meni za srébro, zlató!
Saj ónkaj za témi gorámi
Deklétce mi spava bledó.

Tam v tihi počíva gomili
Najdražji moj srčni zaklad ...
Potoki solz bridkih rosili
Grob srčnih vseh mojih so nad.

A cvét če prav tá mi zbledél je
V višáve presájen nebá,
Naj v véke dih smrti ga zmél je
V dnú mojega cvéte srcá.

Cveté in cvetél bo, da bítí
Preneha mi v prsih srcé ...
Tam v žárnem in čárnem se svítí
Žarél bo do zadnjega dné.

Tu v duše ga svoje globíni
Jaz hranil kot základ bom svet ...
V nji v večnem naj klíje spomíni
Zvenóle ljubezni mi cvet!

T. Doksov.

Njekolko dumi za b'lgarskata literatura.

Ot Kitančeva.

(Prenesel bolgarski izvorNIK v latinico i prevel na slovenski: A. Bezenšek.)

(Konec.)

I samitě B'lgari ne są podozřevali po naprěd, če těh-nitě vjestnici są se čeli taka žadno i taka vnima-telno daže v naj zat'ntenitě aglove na balkanskite kolibi, tě (B'lgaritě) ne podozřevaha daže, če vsěko na-pečatano v vjestnicitě slovo se je zimalo kato svjaštenno, izvěvalo se e naizust i se je vnasjalo v život't. No slěd osvoboždenieto tova nješto izlěže na javě. Ot bednāž se javiħa čelověci no vsěkadě iz B'lgarija, koito se oka-zaha sposobni da razbirat dosta zapleteni konstitucionni v'prosi i drugi pitanja ot vātřešen harakter, koito v'lnuvat jedna d'ržava. B'lgaritě, koito bjeha hodili v stranstvo da se učat, slěd zavr'staniето si ostanaha začudeni ot razvitieto izobšto na srědnij klass, kogoto tě misljaha, če šte naměrjat na sąštata stepen v umstvenno otnošenje, kakto bjeha go ostavili. Može da se kaže, če povečeto ot segašnata b'lgarska inteligencija je produkt na našeto vjestnikarstvo. Počti vsičkite segašni dějatelji, koito pa-kovodjat d'ržavnij život v B'lgarija, są zahvanali svojata dějatelnost kato redaktori na otdělen vjestnik, a vsički naši poeti są bili sąštevremenno i redaktori na vjestnici sobstvenni. Povečeto dějatelji są bili přěz života si pone njekolko pāti učiteli. Tova napravlenie na novata b'l-garska knižnina — žurnalistika i pedagogijase iziskvaše ot duh'tna vremeto. To spomogna naj mnogo za b'rzoto razvivanje na narod't, kojto otnositelno v 50 godini naprědna dosta mnogo v vsěko otnošenje. No sąštoto tova napravlenie stana pričina, štoto poezijata da ostane nazad malko. Našitě poeti są bili učiteli i redaktori. ta ne im je ostavalo vreme da pišat; tě są bili přědnitě borci v borbata na národa s negovitě neprijatelji. Kojto znae kakvo nješto je da bāde jedin čelověk učitel v b'lgarski grad i pod nadzor na turskoto pravitelstvo, toj tv'rdě lěsno šte si objasni, zašto učitel't ne je imal vreme da piše. Něka zemem za priměr bivšij't ministr na bātřěšnitě děla v knjažestvoto — djada Slavejkova. Toj je zahvanal svojata dějatelnost meždu narod't s učitelstvuvanje. Něma počti grad v knjažestvoto, ta i v Južna B'lgarija (Rumelija), gděto toj da ne je bil učitel; no za tova pak jedva li šte se naměri i t'mnica, v ko-jato toj da ne je ležal. Jedva li je viděl spokojen den ot gonenijata na gr'ckitě vladici i Turcitě, čelověk v krajna materialna bědnost. Najnaprěd se je uslovil učitel v jedno selo, učitel za 30 forinti na godina i da go hranjat. Kak je bilo v'zmožno tak'v čelověk da se vđava v poetičeski zanjatija, kogato osvěn tija maki i nevolj toj je bil prinuden po čěli nošti da se sedi, da čete, da s'bira i prevožda svjedenja za svojitě učenci i da im dava rākopisi počti po vsičkite naj neznačitelni predmeti. A tova są teglili togava vsički b'lgarski učiteli. Kogato po poslē stāna redaktor v Carigrad na najdobrij't i vlijatelen vjestnik meždu B'lgaritě v Tursko — »Makedonija«, toj trěbvaše da raboti denja i noštja, zaštoto rědko je imalo njekoj da mu spomogne v redaktiranjeto, a trěbvalo sam da p'lni vjestnik't. Takovo je bilo položenjeto na vsi-

I ūdi sami Bolgari si poprej niso mogli misliti, da bi se čitale njih novine tako željno in tako pazno celó v najskritejših kotih balkanskih kolib; Bolgari si tudi niso mogli predstaviti, da bi se vsaka v novinah tiskana beseda vzela kot sveta, ūčila na pamet ter pre-našala v življenje. A po osvoboženji je prišlo to na svetlo. Na jedenkrat so se pojavili povsod po Bolgariji ljudje, koji so se pokazali sposobnimi razumevati dosti zapletena konstitucionalna vprašanja in druga vprašanja notranjega značaja, koja se vzbujajo v državi. Bolgari, koji so se bili šli v tujino učiti, začudili so se, ko so se vrnili, nad razvitjem srednjega klasa v obče, o kojem so mislili, da ga bodo našli na isti stopinji umstvenega razvitja, kakor so ga bili zapustili. More se reči, da je večina sedanje bolgarske inteligencije proizvod našega novinarstva. Skoro vsi sedanji javni delavci, koji rokovođe državni život v Bolgariji, započeli so svoje delovanje kot uredniki poje-dinih novin, in vsi naši pesniki so bili ob jednom ured-niki vlastnih časopisov. Večina javnih delavcev je v svojem življenji vsaj nekolikokrat učiteljevala. Ta pravec nove bolgarske književnosti — novinarstva in pedago-gije je zahteval duh časov. Ta je pripomogel največ k brzemu razvitju národa, koji je napredoval v petdesetih letih sorazmerno dosti mnogo v vsakem oziru. A isti pravec je bil tudi vzrok, da je poezija nekoliko zaostala. Naši poetje so bili učitelji — uredniki, in ni jim ostajalo časa za pisanje; oni so bili predboritelji v borbi národa z njegovimi sovražniki. Koji vé, kaj pomeni, da je človek učitelj v bolgarskem mestu in pod nadzorom turške vlade, ta si bode jako lahko objasnili, zakaj učitelj ni utegnil pisati. Naj vzamemo za primer bivšega mi-nistra notranjih del v kneževini — Slavejkova. Ta je za-počel svoje delovanje med národom z učiteljevanjem. Ni skoro mesta v kneževini in v Rumeliji, kjer bi ta ne bil učiteljeval, a pak zato komaj se bo našla temnica, kjer on ne bi bil ležal. Komaj je doživel mirnega dně zaradi preganjanja od strani grških škofov in Turkov, ter se je nahajal v skrajnem gmotnem siromaštvu. Naj-poprej se je spogodil kot učitelj v neki vasi za trideset goldinarjev na leto in za hrano. Kako je bilo mogoče, da se bavi takov človek s poezijo, ko je bil razven teh muk in bed še primoran po vse noči sedeti, čitati, zbirati in prevajati snovi za svoje učence ter jim dajati roko-pisov skoro po vseh tudi najneznatnejših predmetih. A ta trud so imeli tedaj vsi bolgarski učitelji. Ko je postal pozneje v Carigradu urednik najboljšega in vplivnega ča-sopisa med Bolgari v Turški — »Makedonije«, moral je delati po noči in po dnevi, ker redko se je našel kdo, ki bi mu bil pomagal pri urejanji, nego si je moral sam polniti časopis. Takov je bil položaj vseh delav-nejših Bolgarov — novinarjev in učiteljev. Oni so videli, da je najbolj neobhodno za národ učenje, pa zato so se lotili prevajanja raznih knjig iz raznih jezikov. Hvala jim, da so pustili nekoliko v némar poezijo, da bi dali

kitě podějatelní B'lgari — žurnalisti i učitelí. Tě viždali, če naj neobhodimo je na naroda učenje, i za tova se vpusnali da převoždat razní knígi ot razní jazici. I hvala im, če ostavili tolko po na strana poezijata, za da dadat na narod't onova, koeto mu je bilo neizbježno potřěbno v borbata; hvala im, če tě bjeha voditelitě v vsěkak'v vid borbi, koito narod't bješe primuden da vodi, če tě bjeha p'rvi v redovetě i na naj opasnitě města; hvala im, če ne sědnaha da glědat ot strana i da pišat patriotičeski ili nježní modovní pěsni togava, kogato se iskaha gorěšti žurnalni statii. Nie B'lgaritě něma zašto da se raskajvame za tova napravlenje na našitě poeti.

Pri vsičko tova trěbva da priznaem, če novitě b'lgarski pisateli nikoga ne sã izostavjali poezijata. Tě sã se zanimavali s neja v svobodnitě ot borbata i ot rabota vremena, i B'lgaritě imat jedna poetičeska literatura, kojato ako ne je tolkova velika, kato literaturitě na go-ljemitě slavjanski narodi, to ne šte da je i posłědnata meždu literaturitě na po malkitě narodi. Značenjeto na b'lgarskata poetičeska literatura i otdělnoto značenje na vsěki poet ošte ne je ustanoveno daže meždu B'lgaritě, a čuždeneitě počti ništo ne znajat. Pčinata na tova je, če vsičkitě proizvedenija na vsički b'lgarski poeti sã taka rashv'rljani po raznitě periodičeski spisaniya i vjestnici, (koito řědko se namirat za pročít s'brani na jedno mjesto), štoto čelověk ne može da se orientira i da naměri ishoden pãt. A b'lgarskitě poeti samo sã rabotili i ne sã mislili ošte da izvadjat v otdělni knígi na javě svojitě stihotvorenija i drugi poetičeski proizvedenija. Iz obšto trěbva da kažem, če u B'lgaritě ne je nastãpil onzi period, kogato te s'bira i ocěnjava izrabotenoto.

Ne šte bãde bezinteresno tuka da spomenem, če pri načaloto na novata b'lgarska literatura B'lgaritě, po podražanje na Rusitě, S'rbitě i drugi njekoi narodi zahvanaha da pišat už na starij't c'rkoven jazik, no v sãštnost to bješe směs na starij't s novij't i posłě vze da se nariča »jazik slavjano-bolgarski«. Slavejkov naj mnogo spomogna da se othv'rlí tozi jazik s svojitě literaturni proizvedenija.

U B'lgaritě stihotvorci imalo je i ima tv'rdě mnogo; no poeti sã samo njekolci na: Slavejkov, Rakovskij, Karavelov Ljuben, Botev, Vazov i Stambolov. Meždu stihotvorcitě naj dobri sã: Čintulov, kojto je pisal patriotičeski pěsni protiv Turcitě, Žinzifov, kojto je pisal na Makedonskoto narěčje, i drugi njekoi.

narodu to, čegar mu je neobhodno trebalo v borbi, hvala jim, da so bili voditelji v raznih borbah, koje je moral národ voditi ter da so bili prvi v redovih in na najnevarnejših krajih; hvala jim, da niso seli in od strani gledali ter da niso pisali domoljubnih in ljubovnih pesmij tedaj, ko je trebalo pisati plamtečih novinarskih člankov. Nam Bolgarom ni treba žal biti zarad tega pravca naših pesnikov.

Pri vsem tem moramo priznati, da novi bolgarski pisatelji nikdar niso puščali v nēmar poezije. Ti so se pečali ž njo v svobodnih časih, kadar ni bilo borbe, in Bolgari imajo poetično književnost, koja akoravno ni tako velika, kakor književnosti velikih slavjanskih narodov, vendar ne bo tudi poslednja med književnostimi manjših narodov. Pomen bolgarske poetične književnosti in veljava vsakega pojedinega pesnika še ni ustanovljena niti med Bolgari, a tujci skoro ničesar ne vedó o teh. Vzrok temu je, da so vsi proizvodi vseh bolgarskih pesnikov tako raztreseni po raznih perijodičnih spisih in po novinah (koje se redko nahajajo za pročitanje zbrane v jedno celoto), tako da se človek ne more orijentovati in najti izhodnega pota. A bolgarski pesniki so samó delali in še niso mislili na to, da bi izdali na svetlo v posebnih knjigah svoje pesmi in druge poetične proizvode. V obče moramo reči, da še pri Bolgarih ni nastopila óna dōba, v koji bi se zbirali in ocenjevali književni proizvodi.

Ne bode brez zanimivosti, ako napomnimo tukaj, da so začeli pri početku nove bolgarske književnosti Bolgari, posnemajoč Ruse, Srbe in druge nekoje národe, pisati baje po starem cerkvenem jeziku; a v istini je bila to mešanica starega z novim, in potem so ga začeli imenovati »jazik slavjano-bolgarski«. Slavejkov je največ k temu pripomogel, da se je zavrgel ta jezik s svojimi književnimi proizvodi.

Pri Bolgarih je bilo in je jako mnogo takih, ki so pisali v stihovih; a pesnikov imamo samó nekoliko: Slavejkov, Rakovski, pokojni Karavelov, Botev, Vazov in Stambolov. Med mánj dobrimi so: Čintulov, koji je pisal rodoljubne pesmi proti Turkom, Žinzifov, koji je pisal v makedonskem narečji, in drugi nekateri.

Zakaj li?

Za nami še listje požēne dobrava,
Za nami še ondu zvení slavčji glas;
Za nami svetlejša se dvigne še Slava,
Bolj svet še osupne ponosni nje kras.

A srcu, ki zánjo od nekđaj je vžgano,
Ki mater mu ljubi in hvali gorkó:
Zakaj temu srcu li vnetemu dano
Življenje je kratko in jedno samó?

Lujiza Pesjakova.

Ribičeva hči.

Spisal Fr. Gestrin.

(Konec.)

Minilo je nekaj dnij. Bilo je lepo pomladansko jutro. Na iztoku je rmenela zora. Vse je bilo tiho, le lahen vétrek je pihljaj med vejami ter otresal rosne kapljice z njih. Mirno je še spavala stara Ljubljana. Nanjo pa je gledal v prozorno meglo zaviti otemneli grad tako tóžno! — Blede luna se je spuščala polagoma, kakor bi se še ne hotela ločiti od krasnega tega svetá, tja zadaj za porastene goré. In vender se je morala ločiti! — A ločila se je morda s sladko zavéstjo, da bo kmalu zopet zrla sredi svetlih svojih hčerk s polnim licem prijetni ta svet.

Skoro se je prikazalo izza šentpeterske cerkve kraljevo solnce, in njega jarki praméni so se obešali po cvetji na vrtu ribiča Vrtača. Legak veter je jel močnejše pihljati med vejévjem. Šum mladega listja je vzbudil vrabce, spavajoče v podstréšji in za žlebovi, da so glasno začeli kričati jednozvočni svoj »živ-živ!« Z mladim jutrom se je pričelo povsod novo, mlado življenje.

Ne tako v hiši ribičevi. Tu se ni pričenjalo, tu se je poglavljal življenje.

Na postelji ob ôknu je ležal Vrtač. Siva, nekoliko plešasta glava mu je počivala na modri blazini. Koščéne roke, na kojih si mogel razbrati vse žile, sklenil si je nad počasi in nekako bolešno dvigajoče se prsi. Obraz mu je bil nenavadno zaripel in z desnega lica preko čela se mu je víla modro-rmenkasta proga — sled udarca v Plavčevi véži. Oči je imel zaprte in obledéla ustna so se mu gibala v molitvi.

Na skrinji, naslonjena ob posteljno končnico, sedela je Ančika.

Zlati lasjé so ji počivali nerazčesáni na ramenih. Zardele, zelenkasto-rmeno obrobljene oči so svedočile, da je deklé s solzami prečulo marsikojó noč ob postelji otca svojega. Na bledem obrazku pa so prečute noči načrtale solzno svojo zgodovino, zgodovino srčnih bolečin. . . .

Od ónega trenutka, ko so ji prinesli vožárji polumrtvega očeta na dom, ukoreninila se je devojki v prsih zavest, da je ona kriva vse nesreče. Ona je kriva tepéža v krčmi, kriva Plavčeve smrti, kriva smrti — očeta svojega. Ne, ne! Oče njen ne bode umrl, ako je na nebu kaj milosti! Če pa mu je usojeno, da se preséli iz tega svetá, odpustil bo. Bog nji krivično ravnanje. Saj je Bog hotel, da se je vse tako zgodilo. Bog je hotel, da se je seznanila z Adamom, Bog je hotel, da je to znanje se prerodilo v gorečo ljubezen do njega, katerega sedaj ona ni več mar. . . . Bog ji bo odpustil vse, saj pozna človeškega srca slabosti, saj je brezmejno milostiv! . . .

Take in jednake misli so se podile dekletu po glavi in ji kakor studena slana popárilé v mladem srci veselja cvetje. — Če pa je res, da kesanje, vzdih in solzé operó vse krivice, potem je bila Ančika sedaj, ko je dušno in telesno onemogla z rósним očesom, v katerem se je od-

bijal prvi žarek jutranjega solnca, zrla v obraz očetov — najčistejši angelj na svetu. . . .

»Ana, vodel!« premotil jo je tihi glas očetov iz turbnega premišljevanja.

Hčerka je vstala in privzdignivši otcu glavo, prinesla mu k ustnam zaželené pitvine.

»Kaj tako drhtiš?« ogovoril jo je s težavo ribič, izpivši malone ves vrč.

Deklé je hotelo prepričati bolnika, da ne drhti, da je trdna kakor vedno, a prepričevanje se ji ni strinjalo niti z govorjenjem, kajti celó slabi glásek se ji je čutno tresel.

»Koliko časa je od ónega večera?« vprašal jo je zopet otec. . . . Do tedaj ni še omenil dogodka v Plavčevi krčmi.

»Sedmi dan teče danes«, odgovorila je Ančika ter si otrla solzo iz očesa.

»Čemú jokaš? — Ne jokaj! Kaj je s Plavcem, kaj z drugimi?« —

»Krčmarja so že pokopali, berač je izginil, ribiči pa so v preiskavi.«

»Umr! je Plavec? — In pokopali so ga že? — Bog mu bodi milostiv! Šel je torej pred máno, a ne mnogo! — Ana, tudi jaz čutim, da pojdem skoro. — Ne jokaj, Ana! Tako mora biti. . . . Umr! bom, a ti boš ostala in živela, živi pa pošteno! . . . Urbanija mi je nekaj natvezel o tebi in o Kunstljevem sinu. Tedaj sem mu verjel, a danes sem prepričan, da je vse laž. . . . Ogibaj se ga, ogibaj se gospóde in živi pošteno!« . . .

Umolknil je ribič: sapa mu je zastala. Ančiki pa se je krčilo srce od žalosti. Védela je, da se oče moti, vender odkriti mu vse? . . . Ne, stokrat ne! Naj gre s to zmoto miren iz nemirnega svetá, ako že mora tako biti!

»Ana«, začel je zopet čez nekoliko časa ribič, »v omari je nekaj denarja. Nesi jutri za jedno črno mašo, za dušo Plavčevo. On je bil pošten, in jaz sem kriv njegove smrti. . . . Kar je več, bodi za moj pogreb! . . . Bogastva ti ne zapuščam, toda ohranil sem si dobro ime in to bodi dedščina tvoja! — Hrani dobro ime in živi pošteno!« — —

Oslablél od govorjenja je bolník umolknil. Le ustna so se mu premikala krčevito.

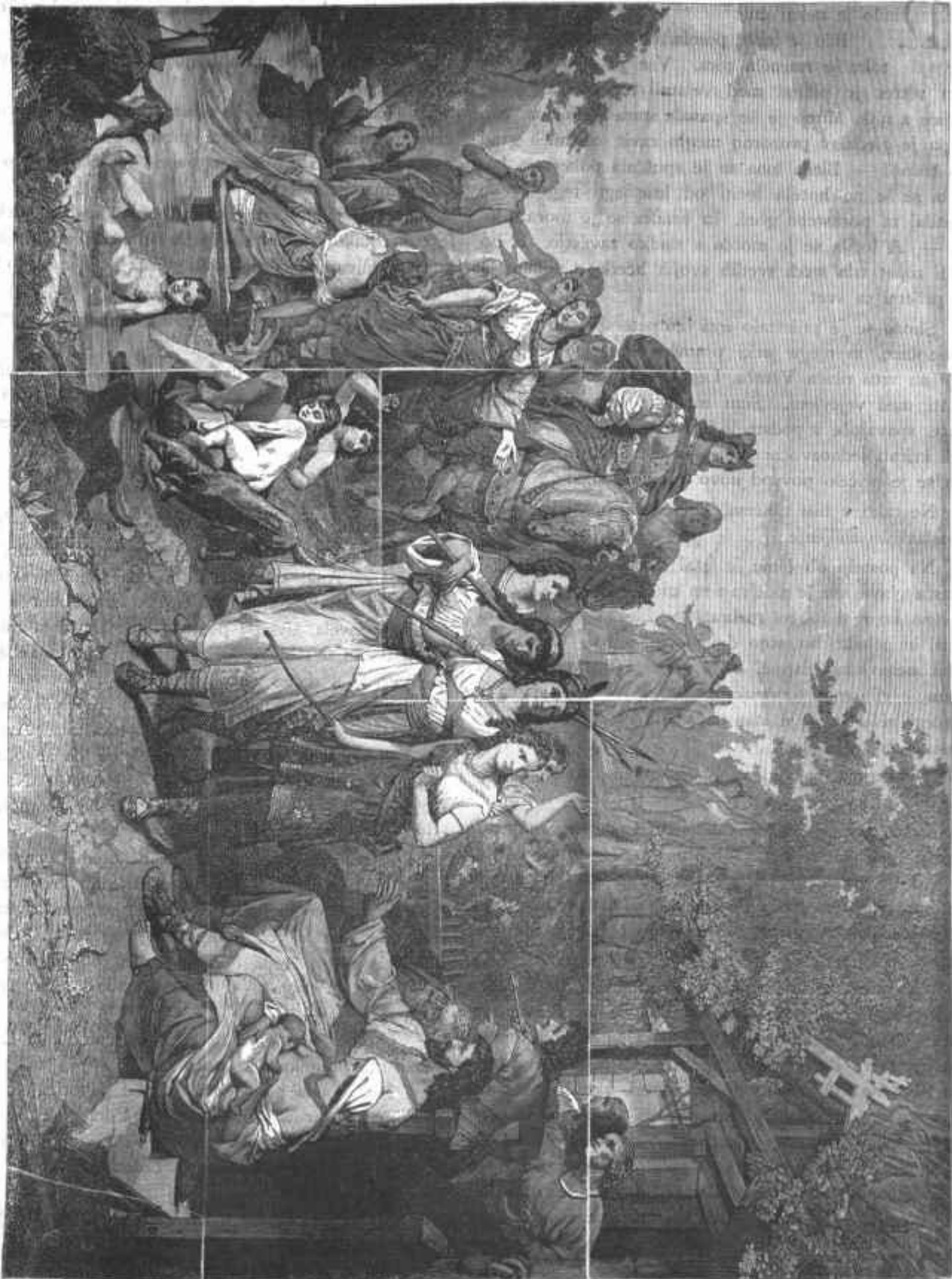
Hči je bila pokleknila že med govorjenjem k očetovemu zgavju in z obema rokama držeč njegovo levico močila jo z vročimi solzami. . . . Vse je bilo tiho v sobi, le težko sopenje bolníkovo in bolešno ihténje devojke je rušilo obči mir.

Tako je minilo nekaj časa. Zdajci se z močjó obrne bolník, bolesten, nerazumen glas se je začul iz ust njegovih in ostekléle oči so mu obstale nepremično uprte v beli strop. . . . Ribič je bil mrtev. . . .

Ančika je zakričala obupno, iz očí pa so ji po bledem obrazku solze líle in líle. . . .

Izidor Erjavec je bil star mož. V teku svojega življenja je napravil že marsikojе gosli in večkrat se je pohvalil v družbi, če je po naključji vānjo zašel, da vsa Ljubljana po njegovih goslih pleše. Začetkoma je bilo res tako, a časi so se izpremenili, in za naše povesti se

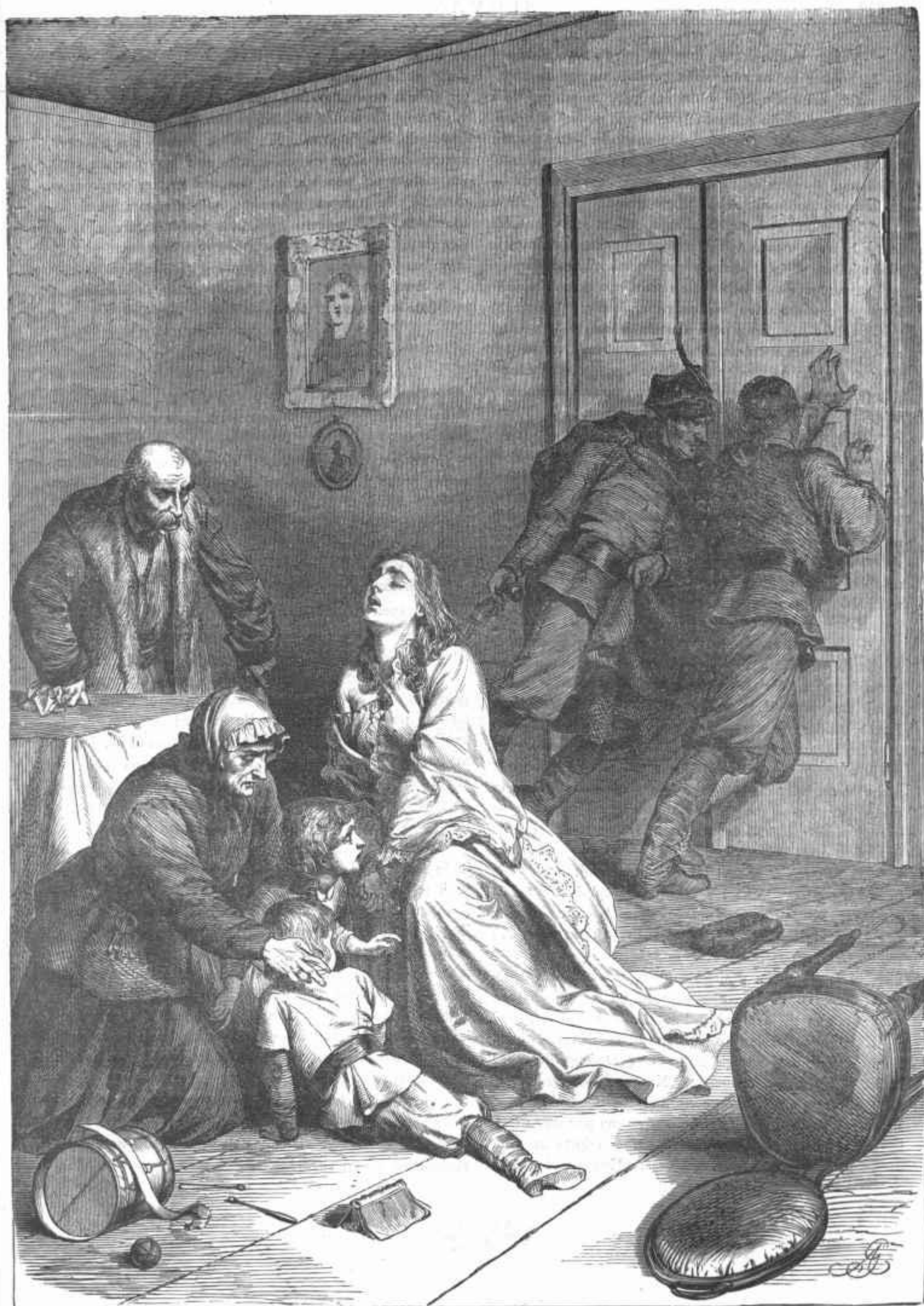
je jezil stari goslar na izprijenost Ljubljančanov, ki ne marajo nič več za duh vedréčo in srce blažéčo godbo, temveč se bolj brigajo za to, kako bi na lažji način osleparili v kupčiji svojega someščana in si s tem prej do vrha naložili že itak precéj polne skrinje. Starih pra-

dedov mladi potomci pa se lahko ponašamo s tem, da so se že pred več nego dvesto leti prebivalci ljubljanski bolj zanimali s kupčijo in delom, kakor z brezplodno umetnostjo. Ponašamo pa se tudi lahko poleg tega, da nismo mi čisto nič drugačni, le da so imeli morebiti naši

dedje bolj polne denarnice in premetenejše glavice. —

Bodisi temu kakorkoli, istina je, da mojster Izidor zadnji čas po vse leto ni spečal več kakor po dvoje ali troje goslij ter se moral skoro vedno le ukvarjati s popravljanjem, če se je hotel preživiti.

Prepadeni.

Veliko število let — imel jih je méroma šestdeset — in kolikor toliko tudi slaba prodaja sta mu nagubanci nizko, ormenélo čelo v neštete gubè in gubice. Usta so mu bila satirsko stisnena; okoli njih se je vil nekaj zaničljiv posméh. Drobne, vodeno-modre oči so mu bile vedno bolj priprte nego odprte, in dolgi, rmenkastobledi lasjé — sicer bi jih človek skoro lahko preštel — malomarno počesani preko debele glave.

Na večer 15. dné januvarija 1642. leta je sedél Izidor Erjavec v svoji sobici na šentpeterskem predmestji. Slaba lučica, brleča istotako medlo kakor gospodarjeve oči, razsvetljevala je nebogato opravljeno stanovanje. V kotu se je stiskala majhna omara, na koji je ležalo nekaj goslij. Blizu nje poleg peči je stala stara postelja, nad njó pa je visela v črnem okvirji s kričečimi barvami naslikana podoba sv. Izidorja, goslarjevega patrona. Drugi kot poleg okna je zavzemala delalna miza z raznimi kleščami in noži. Če omenimo še jedne mizice, dveh stolicev in večjega žimnatega stola, menimo, da smo popisali vse pohištvo.

Tisti večer je torej sedél Izidor v svoji žimnici poleg peči, v kateri je blagodejno praskotal precejšen bukov panjáč. Zunaj je brila mrzla burja, prepajajoč sivo meglo po ulicah in tožno vijóč krog hišnih oglov, v sobi pa se lehno širila prijetna gorkota, napojena sicer nekoliko z neprijetnim dimom ali tega je bil Erjavec že vajen in nič ga ni motilo v njegovem premišljevanji.

Danes je praznoval svoj god, sam ni védel na tanko, kateri v svojem življenji. Da pa jih je bilo že mnogo, mnogo prej, pričali so mu spomini, ki so mu nekako sladko tožno polnili dušo. Vse, vse, kar je doživel na današnji dan, preživel je sedaj pri péči slonéč še jedenkrat. Rosna mladost se mu je smehljala brezskrbno nasproti in smehljaje je zrl tudi on v njó. A ta njegov nasmeh ni bil nasmeh radosti, temveč nasmeh odpóvedi, nasmeh umirajočega bolníka. — Gledal je svoje mladosti rožno cvetje, in srce se mu je krčilo videčemu, kako so se usipali pisani listovi leto za letom, vedno bolj in bolj, dokler ni ostal gol, sam... Sam! — Težak kamen mu je légel na srce. — Sam! Jako dolg in širok je ta svet, in on, ubogi črv, je sam v tej brezkonéčni dalji in širini! Nihče se ne zmeni zanj, nihče si ne bo otrl solze z očesa, ko bode légel pod zeleno rušo — tako sam! Ali morda vender ne! Stara Neža, oddaljena in jedina soródnica, ki je stanovala v njegovi hišici, ona utegne ga preživeti in mu kdaj porósi s solzami na gomili rastočo travo... Ali to je le morda!... Bode ga li preživela? — Kako se je tresla, ko mu je prišla danes v jutro voščít sreče in — dolzega življenja. — Dolzega življenja! Izidor se je bridko nasmehnil. Kaj mu hoče življenje, ako... Toda čúj! Tako ne víje burja! Še jedenkrat!... Erjavec je vstal in pohitel, kolikor so mu pač dale móči, iz sobice. Hišna vrata so bila na iztežáj odprta in gosta megla se je valila skózi nje v vežo. Erjavec je stopil,

da bi jih zaprl, ali tu mu je zadela noga ob bel zavoj. Začul se je trepetajoč jok — otroka. Izidor se je sklonil ter pobral nepričakovano vezílo. Odnese! je otrplo dete v sobico. Preplašen in bledega lica je negoval malega črviča do ranega jutra. Ko pa je zjutraj posijal prvi solnčni žarek skozi motno steklo, oblíl je z rmenim svojim zlatom pri péči spečega starca s spečim otrokom v naróčaji. In čudoma je trepetal solnčni žarek, gledajoč to mlado, jedva pričeto življenje v naróčaji starega, končanega... Bil je to pač zadnji rožni cvet mladosti, ki je v jasnega solnca jasnem soji dičil Izidorja Erjavca...

Prva pot Erjavčeva v jutro je bila k mestnemu sodníku, kateremu je objavil nocojšnji dogodek svoj.

* * *

Popóladansko solnce je vedro sijalo in vrabci so čivkali stisneno čeméč za ostrešjem in nasršívši rjavi kožušček svoj.

Po poti od šentpeterske cerkve proti brvi, ki je vodila preko Ljubljane, valila se je po umazanem snegu tolpa ljudstva. Biriči, ki so iskali ves dan po mestu neusmiljene matere, izpostavivše novorojeno svoje dete, našli so jo stoprav popóladne v Vódmatu. Sedaj pa so jo gnali v mesto in vse se je gnétlo krog njih, da bi videlo brezsrčno zločinko.

Dospeli so do Zídanega križa, kjer so tedaj usmrčevali take pregréšnice. Solnce je obsevalo visoki križ, da se je sivo kamenje svetilo kakor ruda svinčena.

Zločinka je uprla temno-modre svoje oči proti razpelu, pri srci pa jo je nekaj tako zaskelélo, kakor bi jo bil kdo prebodel z mečem. Po bledem, upalem lici je kanila debela solza in ji zdričala na razpeto nédrije. Izpod malomarno zavezane rute se je izprožila obilna kita lás ter ji legla kakor zlata kača na tresočo se ramo. Solnce pa je sijalo, in solza in zlata kita in sveto znamenje je blestélo v njegovem svitu.

Jetnica se je ozrla še jedenkrat na križ. Bilo ji je še tesneje pri srci, vid ji je potemnel in le megleno se ji je dozdevalo, da se je mili obraz Vzveličarjev usmiljeno in odpuščajoče nasmehljál... Z vsklikom: »Moj Bog! — Moj sin!« zgrudila se je Vrtačeva Ančika na zemljo, duša njena pa je odhitela tja gori, odkjer so sijali z vedrega neba rmeni žarki... Ali morebiti ne? — Bog v usmiljenosti in dobroti svoji poplati človeku vsako najmanjšo žrtev, Ančika pa je žrtvovala več nego marsikdo, žrtvovala je mlado svoje cvetoče življenje za najblažje in najlepše čustvo, katero klije le v čistih in dobrih srcih, žrtvovala je življenje za ljubezen...

•In njen sin? — Valovje življenja je plulo nad dve stoletji s svojimi razrušujočimi valovi čez ožoltele liste zgodovine človeške, je-li čudo, da je izbrisalo najmanjše sledove ob ubogi siroti? —

Ostaline nekdanje slovenske naselbine okoli Dunaja.

»Slov. klub«. — V. seja dne 5. svečana 1887 na Dunaji; bral Igo Kaš.

— Monumentum aere perennius.

Nemški zgodovinarji, — sicer vestni, kjer se za lastnino boré, ali z nekako vrojeno nasprotnostjo (instinktivno antipatijo) oblagodarjeni, kadar se o Slovanih razpravlja, — trdili so in mnogo jih še trdi sedaj, da so Slovani jako kesno (morda v 5. ali 6. stoletji) v Evropo dospeli ter zasedli sedanje krajine. Nekateri bi še celó najrajši utajili, da so Slovani kdaj živeli — ob Labi in srednjem Dunaji! — Ali to ne ide.

Vestni in v vsakem oziru izvrstni učenjaki so drugo stvar zasledili: namreč, da so Slovani (bržkone) že mnogo pred rimskimi napadi na Norik in Panonijo prebivali ob gorenjem Dunaji, ob Inu ter ob Labi do nje izliva in daleko v jutski poluotok, tako, da je meja, kojo je našel pozneje Karol Véliki, bila črta od ustja Labe pa do ustja reke Pada, z marsikaterimi panogami, ki so sezale daleko po obalah Ina in drugih pritokov Dunaja, kjer zdaj samó nekoliko imén oznanjuje, da je tu stanovalo nekdanje drugo ljudstvo, — po mnenju mnogih nemških učenjakov Kelti, akoravno se imena ne dadó lahko keltskim jezikom pojasniti, nego le slovanskim!

Svedoki tedanjega stanja slovanskih ljudstev so nam grški in rimski historiki, katerih poročila so nam razjasnili velebnani: Šafařík, Šembera, naša neutrudljiva delovalca na polji slavjanskega pretresovanja Miklošič in Trstenjak, dalje Prechtel (profesor v Varšovi) in drugi.

Ti preiskovalci so nam pokazali, da so Slovani — (starim imenom Sloveni i Slovenci) — velevezbani v vseh strokah prosvete (kulture), životarili že po teh krajinah, ko so še Nemci — kakó je Gregr rekel? — no, ko so še Germani bili samó — vojevito ljudstvo, ne združeni polkovi potujočih lovcev, ki so se po dveh potih, ob dolenjem Istru in čez baltsko morje prerili v Evropo!

V krajevnih in ljudskih imenih tedanje dóbe, prodanih nam po grških in latinskih pisateljih, doživela je naša zgodovina — premišljeno rečem zgodovina — častno vstajenje! —

Na to polje tedaj ne bomo danes zašli; zanimivo je vsakemu rodoljubi, čitati te knjige. Danes hočemo samó pregledati ono, kar je od časa nemškega vrivanja — okoli Dunaja ostalo kot znak nekdanjega bivanja Slovanov! —

In pri tej priliki mi oko uhaja čez Lajto, kjer še sedaj trdó do avstrijske meje in gorenještajerske živé Slovani ter oskrbujejo svoja polja. In ravno zaradi tega, ker se vidi, da je nekdanja morala vsa pokrajina, dakle tudi Avstrija »niže in više Aníže«, biti obljudena od istega plemena, kojega panoge sezajo še dandanes do meje porečene zemlje, ravno zavoljo tega, ker ne moremo misliti, da čez malo Lajto ljudje niso prehajali, moremo trditi, da so Slovani tudi v poznejših časih, v takó nazvani historični dóbi, živeli še v prvotnih svojih sedežih.

Temu porok so nam imena v teh pokrajinah. —

»Imena krajev,« pravi M. Napotnik v lokalnem zmislu v svoji razpravi o konjiški nadfari (glej »Kres«

z leta 1886), »imena krajev, livad in trat, travnikov in njiv, logov, gajev in pašnikov, hribov in gor in gričev so silno stara! Tekom mnogih vekov so se zgladila in opilila, da jih ni lahko tolmačiti po sedanjem stanju narodnega jezika!« Še teže je to pri ponemčenih imenih; ali »zaklad imen je vsekdar zaklad pojmov.«

Tudi jaz sem, dlje časa živéč med Slovani v šopronskem okraju na meji avstrijski ter bivajoč in pregledajoč pokrajino med Dunavom in štirskim gorovjem iz početka nabiral samó imena različnih sel, gorá, dolin in potokov, previdé, da so krajevna imena tesno spojena z ležó in kakovostjo kraja, in da se le onemu otvori poznanje pomena, ki je takšen kraj videl — in našel sem prav zanimivih stvari! —

Preglejmo si najprej sela šopronskega okraja blizu avstrijske meje, kjer še danes Slovani živé. (Knjige n. pr. tiskajo v Železni [Eisenstadt] in je njih jezik pol hrvaški, pol slovenski, in nekoji se uprav imenujejo Slovenci, kakor v Vulki-Prodni, v Gatni na Požunski strani).

Omenim nekega velikega trga, ki broji čez 5000 duš in je samó pol ure od Ebenfurtha na Niževavstrijskem. Madjari so to ime preveli v Szárvkö, to je: rog-kamen; ali ko sem jaz pital nekega prebivalca, kako se njih selo zove po »domače«, reče mi: Gorištanj! Jaz ga vprašam: Tedaj ne kornstein? — in on pravi: »Ja, ja Ghoris-tanj!« Dobro, sem si mislil, to je tedaj Goriščanje, ker je ob gori, in tako je istina! — Na jugu od tega imamo vasí Stinkenbrunn — Büdeskút — smrdljivi vrelec — in Zillingthal, gotovo naselbine iz novejšé dóbe, ker nimajo slovanskih imen; dalje pa starejša sela: Stidra, Oltava, Zagra', Drač, Pečnik (Pötschnig, madj. Pecsényed, pol vasí hrvaško, pol nemško), Zemnja in Vulka. Prodenj na rečici Vulki — Vülki. — Na vshodu nahajamo Dravsko, Oslop in daleko na severu »Mutnega jezera« (Neusiedlersee) vas »Winden«, zdaj ponemčeno, ali nekdanje gotovo slovansko, ne samó zavoljo imena, nego, ker je najstarejše selo in jedino bilo med hrvaškim Šišem in Parno. Starinsko ime za jezero je bilo Pleso, t. j. po Trstenjaku: lacus, in Mutno pleso, ker je kaj plitko in okoli vse močarasto.

Glavno mesto te okrajine je Šopron (Sempronium). Zvalo se je prej Scarabantia, kar po Trstenjaku znači (po solnci) izgorelo sušno mesto, (nemško Firwelt, — Lerwelt = Feuer-Leere Welt, zdaj še Oedenburg civitas deserta — —). Tu so že v najstarejši dóbi bili naseljeni Slovani, kar priča ime pokraja in bližnjega jezera. Ne uro hodá na južni strani najdemo hrvaško selo Kopno — (Kophaza) in proti avstrijski in štajerski meji je vsako drugo selo hrvaško-slovensko. Nekatera ponemčena nosijo slovenska imena, kakor: Lackenbach — Lóka, Drafsenmarkt — Dračje, Siegraben — (Szikra), Sekira, kakor neka vas na Koroškem itd., v tem ko novejšé naselbine tamošnjih Hrvatov imajo nemška imena n. pr.

Kaisersdorf, Neudorf! Na meji na visokem klanci nahajamo nemški trg Landsee, kjer pa neki ni jezera, nego ime nosi Lanče, to je z lóčjem in travo obrasteni kraj, kakor na gorenjem Štírskem gora Lanč-berg; poldrugo uro od tod ob jarugi Rovnice nemško vas Rabnitz (Rovnica) in dalje proti jugu na madjarskih tleh je polno Hrvatov in Slovencev, na štajerski zemlji vsaj slovenskih imen. —

Ali pojdemo v kraje, kjer ni o Slovencih »ne sluha ne duha«, kakor bi človek lahko mislil! —

Pot nas vodi od Novega mesta dunajskega po železnici v gore, kjer so stari Slovenci prebivali. One stare Slované zovem Slovence opiraje se na Nemca Ottona Kacmelna, ki je v svoji knjigi »Anfänge deutschen Lebens in Niederösterreich« tako-le rekel:

»Aller Wahrscheinlichkeit nach gehörten die Slaven in Nieder- und Oberösterreich dem Stamme der Slovenen an, wie ihre Nachbarn in Karantanien und zum Theile auch in Pannonien; — für die Siedelung nördlich der Donau wäre an sich auch čechischer Ursprung möglich; da indess die Einwanderung offenbar die Donau aufwärts erfolgte, so ist — wenigstens für die Colonien in der Nähe des Stromes — slovenische Begründung wahrscheinlich!« —

(Kacmel, Anfänge deutschen Lebens in Niederösterreich, pag. 12.)

Videli bomo tudi, da so se Slovenci izogibali prostih dolin, kjer se niso mogli lahko braniti proti plenečim jatam tujih ljudstev. — Ko so Nemci iz zapada (v 9. stoletji) počeli se naseljevati med Slovenci ob Aniži in na severu Dunaja-reke čez Svetlo (Zwettl) proti Kremžu ter rili dalje do Doline (v 9. stoletji Tullina, danes Tulln) in prekoračili goro Komageno (Wiener Wald), jim tudi

ni prijalo, naseliti se v ravnini, nego tudi oni so se izprva, kakor prej Slovenci, bolje držali zavetja ozkih dolin in rodovitega brdovja, ali pa so si pozidali na mestu starih rimskih podrtin nove gradove.

Pri Novem mestu doteka reka Lajta do madjarske meje. Šembera jo v svoji knjigi »Zapadni Slované v pravěku« zove »Litava«, drugi jo imenujejo »Litva«, — in res je nekdaž na jugu od denašnjega Petronell-a bilo selo »Litiva«. Ali jaz mislim, onda bi i Madjari rekali Lita (kakor Tisza za Theisz), ker takrat tudi Nemci niso imeli ei = aj; torej mi se ugodneje zdi ime Lakita, iz katerega je, kakor pri besedi srakica — srajca (stsl. sraka = košulja) in iz imena rečice Tragisa = Tragizna Traisen nastala beseda Lajta, ker Madjari govoré Lajta. Lak-ita, pa — Lakovita — Lakvita — iz snovi lak (laka) značilo bi po Miklošiči lačen vodotok, lačno reko — in glejte! v istini se v gorenjem toku skoro ne vé, kam gine voda, ki pritaka iz Pitne, Šarice in drugih potokov! (Poznata je vsakemu beseda in orodje lakovnica, lakomnica ali lak^{oun}-nica!) Omenil sem že ona po^{om} toka, ki činita Lajto, Pitten in Schwarza. Pitten je Pitna, kjer je voda bila pitna nasproti Slatini, ki se v njo izliva; Schwarza pa bode Šarica, ker šar, šaren označuje »fleckig«, »scheckig«, tedaj potok, ki po senčnatih in solnčnih krajih teče in ima kedaj temnejšo, kedaj pa svetlejšo strugo. Gotovo pa rečica črna ni, kar bi nemško ime kazalo! — Više imamo potok Feistritz, znano ime naše Bistrice. Na železnici je selo Edlitz, to je Jedlica = jelica, (jela die Tanne), in najpósled dospejemo v Oспенjek (?), denašnji Aspang, kjer se gorovje vspenja visoko do neba!

(Konec prihodnjic.)

Po nevihti.

Vihra rjula noč je celo,
Bliskalo se in grmelo,
Da drevesa so ječála
In se zemlja je stresála.

A na jutro zemljo žejno
Dež napaja blagodejno,
In vse cvetje, vse zelenje
V novo vzbuja se živjenje.

Kdaj pa meni dež pohlevno
Ohladi to srce revno?
Kdaj prošle mladostne sanje
Povrnó se meni vanje?

Vihra dolge, dolge dnove
V srci pustem mojem rjóve,
Dež pohlevni neče priti,
Sanje ne se povrniti!

S. Radovanov.

Zlati očenaš.*)

(Povedala v Podzemlji Mikotova Nežica; zapisal J. Barlè.)

Jezus žalostno po nebesih špancira, angeljci ga vprašajo: »Jezus, kaj ti je, k' si tak' žalosten?« — »Kaj ne bi bil žalosten, vse se veselí, samó moje matere tukaj ni. Pojdite na to črno zemljico in na zeleno travico po Marijo Devico!« — Angeljci rečejo: »Oh, ne gremo, tam so hudobni duhovi, bi nam zlato perje izpulili.« — Jezus jim pa reče: »Če ne greste, bote v nebesih zlate stolce izgubili.« — Angeljci so précej ubogali, prav lepo

*) Ako »zlati očenaš« moliš kvaterni petek popóldne in mlado nedeljo pred solcem, rešiš, po mnenji národovem, tri duše iz vlc očetovo, máterino in svojo. Pis.

so zapeli, prav daleč so zleteli; na črno zemljico, na zeleno travico, po Marijo Devico. In so našli Marijo v molitvi k Bogu zamakneno. Angeljci rečejo: »Oj, Marija! Jezus te hoče v nebesa imet'«. — Marija reče: »Men' še veliko manjka, devet korov angeljcev, deset tavžent čistih d'vic, najst apostolov in dvanajst duhovnov.« — Angeljci zapojejo, Jezusa zazovejo, Jezus jih sliši, pa précej se zmislí in vse te dol' pošlje. Marija gre z velikim veseljem v nebeško kraljestvo. Gre izpred pekla, peklenska hudoba na vratih stoji, prestraši se in zbeži. Marija gre sred' pekla in pravi: »Vse duše se primite moj'ga zlat'ga plajša, danes je moj šmarijn dan, grem v nebesa.« — Vse duše so se prijele njenega zlatega plajša, samo tri se niso. Marija se nazaj ozre in vidi vse duše se njenega zlatega plajša držati, samo tri žalostno

od daleč stati. Marija pravi: »Vse duše so se prijele moj'ga zlat'ga plajša, samo vé tri se niste.« Prva pravi: »Kdor se z botrom zagreši, ne more se vzveličat' in v nebeško kraljestvo priti.« Druga pravi: »Kdor otroka svojega umori, ne more se vzveličat' in v nebeško kraljestvo priti.« Tretja pravi: »Kdor pred Bogom scaga, ne more se vzveličat' in v nebeško kraljestvo priti.« *) Marija pride z velikim veseljem v nebeško kraljestvo. Marija pravi Jezusu: »Glej, sin, kaj mi boš dal, ker sem pekel izpraznila in nebesa napolnila?« — Jezus pravi: »Glej, mati, na sred' nebeškega kraljestva imaš zlat stol, na njem boš sedela in za grešnike prosila.« Amen.

*) To so po mnenji slovenskega národa največji grehi. Pis.

Knjige „Matice Hrvaške“ za leto 1886.

(Konec.)

Od poučnih knjig — četrta knjiga — omeniti nam je najprej vsem: »Glasoviti Hrvati prošlih vjekova«. Niz životopisá napisao Ivan Kukuljević Sakcinski. Sa sedam slika. Zagreb. Tisak K. Albrechta. 1886. 8., 268 str. — Slavni predsednik »Matice Hrvaške« in starosta hrvaških pisateljev pripoveduje nam v tej knjigi o življenji nastopnih Hrvatov: Ivan Češmički, nazvan Janus Pannonius (1—29 str.); Stjepan Brodarić (20—40); Antun Vrančić (41—72); Mehmed Sokolović (73—97); Stjepan Konzul Istrijanin (98—125), o katerem je »Slovan« že prinesel sliko in životopis; Dinko Zavorović (126—138); Juraj Habelić (139—151); Porodica Draškovića (152—205); Ivan Ivanišević (206—224); Rugjer Josip Bošković (225—252), katerega stoletnico smrti je proslavila jugoslovanska akademija dné 14. febr. t. l.; na to so uvrščene (253—268) razne opazke k životopisom. Knjiga je še okrašena z lepoi zdelanimi portreti; na čelu knjige najdemo sliko grofa Janka Draškovića, osnovega »Matice Hrvaške«; koncem knjige pridejani so pa portreti: Antuna Vrančića, Mehmeda Sokolovića, Stjepana Konzula Istrijanina, Juraja kardinala Draškovića, Ivana Ivaniševića in Rugjera Josipa Boškovića. — Slavnoznani pisatelj opisuje tu največ óne Hrvate, ki so v tujem svetu ali domá proslávili hrvaško ime, ali so bili vsaj doslej večji masi národovi komaj le po imeni znani. Pri Boškovićevem životopisu je uvrščena jedna, dozda še nikjer tiskana pesem »U slavu začeca Blažene Dive Marije« (243—252). —

Peta knjiga — poučne knjižnice knj. XI — so: »Kukci«. Prirodopisne crtice. Napisao dr. Mišo Kišpatić. Knjiga prva. Sa sedamdeset i šest slika. Zagreb. Tisak Dioničke tiskare. 1886. 8., 263 str. —

Kišpatić je že dobro znan kot popularen pisatelj prirodoslovnih ved. Njegova pisava je jako zanimiva, lahko umevna in ukovita, semtertja se nahaja uprav pesniško vznesen zlog. Napisal pa je že tudi celo vrsto po-

pularnih knjig te stroke, izdanih po »Matici Hrvaški«, kakor: Slike iz rudstva (l. 1878.), Slike iz geologije (l. 1880.), Iz bilinskoga svieta, knjiga I. (l. 1884.) in knjiga II. (l. 1885.) Letošnja knjiga »Kukci« ima nastopno vsebino: carstvo kukaca, život kukaca, važnost kukaca u prirodi, mravi, termiti, pčele, ose, kukci u šumi, kukci u vočnjaku. Tako se v Hrvatih poleg drugih véd prirodoslovje kaj ugodno razvija, dočim je pri nas, odkar nam je nemila smrt pograbila najmarljivejšega in najboljšega delavca na prirodoslovnem področji — Frana Erjavca, nastopila suša, in Bog zna, alj se bode kdaj obrnilo na bolje.

Povse nova prikazen na književnem polji v Hrvatih pa je šesta knjiga: »Crtice iz hrvatske književnosti«. Napisao Ivan Broz. Sveska prva. Uvod u književnost. Zagreb. Tisak K. Albrechta. 1886. 8., 167 str. — »Matica Hrvaška« je že davno želela podati povest hrvaške književnosti občinstvu svojemu. Zato jo je jako razveselila ponudba mladega profesorja I. Broza, da napiše uvod v literaturo, to je vse, kar je treba vedeti o jezikih, njih sorodnosti itd. Menda ne bode odveč, ako priobčimo vsebino knjige. Pisatelj govori sprva o književnosti v obče, n. pr. — Dvojaki život u čovjeka: nižji tjelesni i viši duševni. — Težnja u čovjeka za istinom i ljepotom. — Poezija: narodna i umjetna. — Narodna poezija dio usmene književnosti. — Umjetna poezija dio prosvjetne ili kulturne književnosti. — Dvije grane prosvjetne književnosti: poezija i proza. — Povest književnosti i njezina vrijednost. — Jezici. — Mnoštvo jezika. — Ponajglavije razlike izmedju jezika. — Tri glavne vrste jezika. — Jezične porodice. — Jezična plemena. — Jezici indoevropski. — Za srodstvo jezika i naroda indoevropskih doznalo se istom u naše vrijeme. — Indijska porodica. — Cigani. — Eranska porodica. — Jermenska porodica. — Grčka porodica. — Italska porodica: latinski jezik; romanski jezici. — Ilirska porodica. — Arbanasi.

— Keltska porodica. — Germanska porodica. — Bal-tičko-slovjenska porodica. — Što se od prilike može znati za indoevropsko pleme, gdje je i kako je živjelo prije nego će se razseliti. — *Jezici slovjenški*. — Prijegled naroda slovjenških po jezicima njihovim i kratak nacrt književnosti slovjenških, izuzevši jezik i književnost hrvatsku. — Što še od prilike može da znade za slovjenšku porodicu, gdje je i kako je živjela prije nego će se po-cijepati i razseliti. — *Hrvatski jezik*. — Iz prošlosti je-zika hrvatskoga. Jezik se hrvatski mijenjao s vremenom u gradji i u oblicju gradje svoje. Tudje, stare izumrle i nove riječi. Stari, izumrli, zastarjeli i mladi gramatični oblici. — Narječja jezika hrvatskoga. Naselja naroda hrvatskoga i srpskoga. U čemu se ponajviše razlikuju go-vori različnih krajeva. Narječje kajkavsko, čakavsko i štokavsko. Tri govora u štokavskom narječju: istočni, zapadni i južni. — Ime jezika hrvatskoga: slovinski ili slovenski, ilirski i hrvatski ili srpski. —

Navedeno ogromno gradivo je obdelal pisatelj vestno, zanimivo, a vender popularno in to v krasnem jeziku. Iz-vestno bode g. Broz nadaljeval svoje započeto delo ter nas razveselil še z novimi razpravami, ki bodo ne samó njemu, nego tudi »Matici« in vsemu hrvaškemu národu v ponos. — Govorč o slovenskem jeziku spominja na freisinške spomenike, Trubarja, barona Ivana Ungnada, Japlja, Volkmera, Vodnika in Fr. Preširna (Broz piše tudi nepravilno Prešerna) ter sklepa tako-le: »Privijajući se u doba našega književnoga i narodnoga preporoda uz knjigu hrvatsku, slovenska se književnost zajedno s hrvatskom preporodila u duhu čistoga slovjenstva i očeli-čila narodnost slovensku, te se ne treba bojati, da će je smrviti valovi, koji udaraju s velike njemačke pučkine.« (str. 74.) —

Sedma knjiga je: »Put u Carigrad«. Adolfo Veber. Sa četrdeset slika i florisom Carigrada. Zagreb. Tisak Dioničke tiskare. 1886. 8., 239 str. — To je krasno opravljena knjiga z lepimi slikami skoraj vseh podunav-skih in družih slovanskih ter turskih mest, kakor: Be-lega grada, Zemuna, Golubaca, Oršove, Vidina, Ruščuka, Nikopolja, Gjurgjeva, Rumili-Hissara, Galate, Carigrada, Skadara; potem slike raznih palač, cerkvâ, krâjin, nôš itd. Pisatelj pripoveduje o naših slovanskih bratih Srbih in Bolgarih, o Turkih itd. Saj je pa tudi Adolf Veber slavnoznani najboljši potopisec.

Vse knjige »Matice Hrvaške« obsezajo nad 103 tiskanih pól, katerim je v knjigotrštvu cena 9 gld. 40 kr.

Mi sklepamo kratko svoje izvestje z nadejo i srčno željo, da bi »Matica Hrvaška« še v bodoče jednako lepo napredovala v proslavo hrvaške književnosti.

Meseca oktobra je jela »Matica Hrvatska« tudi raz-pošiljati slovenskim članom svojim »Rječnik hrvatsko-slo-venski«, kateri je sestavila večša roka prof. drja. A. Musića. Drobna knjižica je jako dobro sestavljena, tako, da jo bode izvestno vsak Slovenec s pridom upotrebljal. Na str. V—XVII. je kratak načrt hrvaške slovnice primer-jene s slovensko, namreč: splošne opomnje; razložki med

hrvaškim in slovenskim jezikom. »Rječnik« sam obseza 63 stranij in po največ le óne besede, ki so Slovincu tuje, ali so pa v Hrvatih drugega pomena nego li v nas. Tudi turskih besedij, katere sicer ne rabijo več ni go-voru ni pisavi, vzeti je mnogo v slovarček; to pa zarad tega, ker misli »Matica Hrvaška« izdavat i svoj ogromen zbornik národnih pesmij hrvaških, v katerih se nahaja obilo turskih besed. Zakaj je »Matica Hrvaška« izdala to knjižico, pravi v uvodu nastopno: »Videći naime, da svakom godinom sve više Slovenaca k njoj pristupa, smatrala je »Matica Hrvatska« svojom dušnošću, da im poda sredstvo za lakše i bolje razumievanje svojih knjiga. Ovaj rječnik dobit će na dar svaki Slo-venac, kad se medju članove njezine upiše. Osim (razven) toga može ovaj rječnik poslužiti još i toj svrsi, da hrvatsku književnost u obće učini Slovincem lakše pristupnom. Medjusobno upoznavanje može samo učvrstiti onu liepu slogu, koja od vajakada (nekda) spaja hrvatsku i slovensku braću, du-ševna sveza s najbližom braćom može samo po-dati nove snage u borbi za sretniju budućnost. Naročito (izrekoma, zlasti) mogu Slovenci prema čišćemu i na-prednijemu hrvatskomu jeziku svoj književni jezik obra-zovati, a bujnije razvita književnost hrvatska može im naknadjavati (nadomeščati) ono, čega sami u svojoj književnosti još nemaju, i biti primjerom (vzgleđ), za kojim se i oni mogu povoditi (ravnati). Osobitu vriednost za Slovence ima znanstvena književ-nost hrvatska, naročito sada, kad se sloven-skomu jeziku stalo širiti područje u školi i uredi, koji je hrvatski jezik već odavno osvojio.»

Dalje prosi »Matica« vsakoga, ako najde čitajoč natisnene knjige kakeršen si bodi nedostatek (da ni koje besede v »rječniku«), naj ga ali tajniku »Matice Hrvaške« ali pisatelju samemu priobči, da se to v drugem izdanji more popraviti. Načrt hrvaške slovnice, vzporejene s slovensko, kratak je, vender obseza vse najznamenitnejše razlike v markantnih črtah. Najboljša hrvaška slovnica za Slovence pa bode trudoljubivo čitanje hrvaških knjig. To uvažujé ponuja »Matica Hrvaška« Slovincem vse knjige, kar jih še ima v zalogi in ki niso razprodane, po jako znižani ceni. Do velike noči l. 1888. dobode še lahko vsakdo knjige, izdane v letih 1881., 1884., 1885. in 1886. za navadno letnino 3 gld., vse ostale pa za po-lovico knjigarske cene.

»Izpunjujući evo »Matica Hrvatska«, što je slo-venskim članovom svojim odavna obećala (namreč izdati ovi slovarček), želi samo još, da bi ovo djelce urodilo liepim plodom na sreću jednoga i dru-goga plemena.« Kaj lepo se je izrazil tudi »Vienac« str. 671., pišoć: »Ova je knjižica malena, ali iz malena sjemena može nići (pognati) obilat plod.«

Završujé izvestje svoje kličemo »Matici Hrvaški«, ki umeje tako pospeševati vzajemnost med dvema naj-bližjima slovanskima národoma: Živela »Matica Hrvatska«!

F. K.

Naše slike.

Vlasta.

Tudi Čehi imajo svojo národno pravljico ob Amazonkah. — Po smrti Libušini, poroča ta pravljica, dogovorile so se njene device, da odpovedó pokornost moškemu spolu in izvolile so Vlasto vladarico Češki. Le-tá si je sezidala grad Děvín blizu Prage in kmalu se je zbralo okoli nje šeststo deklic. Vlasta jih je razločila na tri dele: modrejšim je izročila grad in jih naučila zbirati se v posvetávanji; krasnejšim je ukazala, naj se lišpajo in učé prekanjenih govoric, da lože obvladajo moške; ostalim je velela učiti se vojnim umetnostim. Ko so bile v orožji dosti vežbane, začele so pleniti po vsi deželi. Možem so zaprisegle smrt in morale so jih v očitem boji, pa tudi zavratno, vabeč jih v zasede in k ljubavnim sestankom. Sedaj šele so uvideli možje, svarilnemu glásu Přemyslovemu prej se posmehujoči in vso stvar zmatrajoči za dekličjo igro, da jim res pretí nevarnost. Zbrali so se ter prepadli Děvín; a bili so premagani in več nego tristo so jih pobile razljučene deklice. Pet let so se borili potem možje z Vyšehradu proti Děvínu, ali premagati vender niso mogli Vlastine čete, katera je nasprotno mnogo kvare storila z orožjem

in zvijačo moškim svojim sovražnikom. Tako je na primer Vlasta po dogovoru dala zvezati najkrasnejšo izmed svojih deklic, Šarko, in jo odvésti v samotén gozd, koder je imel priti Ctirad s svojo četo. Videč Ctirad krasno deklico v okovih, stopi raz konja in prisede k nji; ona pa mu pripoveduje, da so jo Vlastine deklice hotele po sili vleči na Děvín. Konečno ga pregovori, da zatrobi na njen lovski rog. To je bilo dogovorjeno znamenje, na katero so Děvínke prihitele, Ctiradovo četo pobile, njega samega pa nateknile na kol ravno nasproti Vyšehradu, da so to morali gledati sobojevniki njegovi. Napósled se je vender posrečilo možem po hudem bóji premagati pod Vyšehradom Vlastine voje in rešiti tako Češko ženskega gospodstva. Vlasto sámo so v bóji ubili.

Denašnja slika »Slovanova« kaže čitateljem srčno Vlastino četo. V sredi na konji sedi Vlasta sáma, pred njo hodijo njene glasnice, krog nje in okoli nje pa družice, vabeče dekleta in žene od vsakdanjih opravil na vojno proti možem.

Odkod je izviralo to veliko in neopravičeno sovraštvo proti močnejšemu spolu, o tem ne navaja pravljica nikakega utemeljenega razloga.

Pogled po slovanskem svetu

Slovenske dežele.

»Pisateljskega društva« odborniki so pri poslednjem zborovanji potrdili računa o letošnji dr. L. Tomanovi in Dav. Trstenjakovi slavnosti, kateri je društvo priredilo ter zánji izdalo 237 gld. 16 kr. Te troške je blagajnici društveni na korist vse poplatila radodarnost domoljubov in društvenih prijateljev. Takisto nesebično so šli društvo zastopat odborniki in družabniki k Wolfovi in Einspielerjevi slavnosti. Ukrenil je dalje odbor po izrecni želji mnogih gospodov družabnikov in uvažuje vidno koristnost takšnih shodov za književnost našo, da letos znova prireja književne zabavne večere, in sicer prvega danes ob 8. uri v steklenem salonu čitalnice ljubljanske.

Petindvajsetletnica čitalniška. — Dné 23. m. m. praznovala je čitalnica ljubljanska slovesno petindvajset-

letnico svojo. Čitalnica, ki se je ustanovila dné 30. avgusta 1861. l., bila je od táčas vedno pravo národno ognjišče, društveno središče in shajališče narodnjakov slovenskih ter je važnega pomena za nas, kajti v nji so se vzgajali pevci, v nji se je gojila národna glasba, v nji se porodila in se goji dramatika slovenska.

Dolenčev spomeník. — Kakor znano, ustanovil se je v Trstu odbor, kateri bi nabiral doneske za spomeník zaslužnemu V. Dolencu. Tržaško namestništvo pa je odboru prepovedalo táko nabiranje. Zategadelj se je odbor obrnil do slavnega hrvaškega kiparja Ivana Rendića s prošnjo, da bi brezplačno izvolil napraviti skico za spomeník in g. Rendić je obljubil drage volje, da ustreže tej prošnji.

Ostali slovanski svet.

Rudolf Pokorný, češki lirski pesnik, rojen dné 18. aprila 1853. leta, umrl je dné 19. septembra t. l. v Libochovicah. Izdal je od leta 1873. pet večjih zbirk lirskih pesmij: Z jarnich luhův, Basni, Pod českým nebem, Z hor, Vlasti a svobodě.

Sedemdesetletnica Zelenogorskega rokopisa. Minilo je že sedemdeset let, odkar se je našel za slovansko filologijo prevažni Zelenogorski rokopis ter bo akademiško društvo »Radbuza« o tej priliki v Zeleni Gori priredilo slavnost.

»Matica Srpska« v Novem Sadu je izbrala v véliki skupščini dné 5. septembra drja. Lago Stanovića predsednikom (namesto umrlega drja. Natoševića), a podpredsednikom Vazo Jagazovića.

Kraljeva srbska akademija je ukrenila, da iz svojih močij postavi spomenika Vuku Karadžiću in Dositeju Obradoviću. Spomenika dobodeta mesto pred beligradske sinodalno cerkvijo. Zvršitev načrtov za spomenika je poverjena srbskima arhitektoma Milutiniću in Valtroviću in kiparjema Ubavkiću in Ilkiću.

»Stowarzyszenie kobiet polskich« (društvo poljskih dām) osnovalo se je nedavno v Parizu. Namen mu je podpirati ubožne, v Parizu učeče se poljske dijake. Prva zbirka, katero so uvele članice društva med seboj, imela je prav dovoljen uspeh. Ako bode jednaka požrtvovalnost dičila pariške Poljke tudi v bodoče, moglo bode društvo delovati prav vspešno.

Cerkev sv. Stanislava Kostke v Rimu imela bi se bila o regulaciji ulic podreti. V Rimu živi Poljaki so podali kralju posebno adresu, v kateri so prosili, naj se ohrani ta spomenik na njihovega svetega rojaka. To adresu je izročil kralju Władysław Kulczycki in kralj ga je zagotovil, da se cerkev ohrani.

Slavnostni odbor Karadžičeve stoletnice je sklenil, da se prenos Vukovih kostij odlóži do meseca majnika 1888. leta.

Poljsko knjigarno je ustanovil v Petrogradu Br. Rymowicz, knjigarno, v kateri se morejo dobivati knjige vseh slovanskih narodov, ima pa tam od novega leta Vekoslav Hrnec, Hrvat, rodom iz Zagreba. — Slovansko knjigotrštvo je doslej še v povojih, zato nas veseli vsak napredek, ki se stori v tej stvari. In tak napredek je gotovo tudi ustanovljenje imenovanih knjigaren v Petrogradu. Treba bi bilo, da bi se ruski merodajni krogi brigali bolj za uravnavo knjigotržnega razmerja in olajšali posebno izvoz ruskih knjig v inoslovanske zemlje. Dokler se to ne zgodi, ne bode željenega napredka v duševni zajednici vesoljnega slovanstva.

Znani afričanski potovalec dr. Emil Holub, rojenjá Čeh, o katerem se je govorilo, da je umorjen v Afriki, vrnil se je na Dunaj po štiriletnem potovanju med afričanskimi divjaki. Spremljevala ga je soproga in štirje služabniki, katerih sta se dva ponesrečila. Holub je s seboj prinesel zbirko od 200 velikih zabojev najzanimivejših, botaniških, zooloških in mineraloških predmetov, katere namerava razstaviti. O svojem potovanju in dogodkih bo zopet izdal dve knjigi.

Omika v Ruski. V Ruski je 9 vseučilišč: v Petrogradu, Moskvi, Kijevu, Varšavi, Kazanu, Krakovem, Odesi, Dorptu in Helsingforsu. Bogoslovne akademije so štiri in sicer: v Petrogradu, v samostanu Aleksandra Njevskega, v Moskvi, v Trojičko-Sergejevskem samostanu, v Kijevu, v bratskem samostanu, in v Kazanu. Navedeni zavodi nadomeščajo bogoslovne fakultete, kakeršne so na zapadnih vseučiliščih, ker ruska vseučilišča teh nimajo. Vojaških akademij je 6, bogoslovnih zavodov ali semenišč je 56, pedagoških 71, vojaških 30, mornarskih 45 in 18 gospodarskih.

Vdova Katkovljeva v Moskvi je začela izdavat zbrane časniške članke pokojnega svojega soproga. Izšlo bo 8 zvezkov na 5000 stranéh. Prvi zvezek je že izšel ter obseza članke o Poljski in poljskem uporu, kateri so svoj čas vzbudili veliko senzacijo.

Rusko-francoski list. »Novoe Vremja« javlja, da se je v Parizu sestavilo društvo, katero bo izdaval mesečnik z naslovom »Revue de Paris et de S. Petersburg.« Glavni urednik bode Arsène Houssaye, a njegov pomočnik Armand Silvestre. Med sotrudniki se navajajo A. Dumas, sin, Renan, Sardou, Jules Simon, Pasteur, Henri Floqué, Rochefort, Auguste Vacquerie, Flamarion i. dr.

Ruski jezik v Pragi. Na višji dekliški šoli v Pragi se je obvezal prof. H. Mejsnar, da predava ruski jezik, ako se mu prijavi najmenj deset slušateljic. Ob vspehu se ni ne dvojil. Bi se li ne doseglo, da bi se tudi v naših šolah predaval ruski jezik? Slušateljcev bi se javilo brez dvojbe obilo.

KNJIŽEVNOST.

Jos. Stritarja zbranih spisov 16., 17. in 18. snopič nadaljujejo in završujejo povest »Gospod Mirodolski.« Ž njimi je tudi završen spisov II. zvezek.

»Kratka zgodovina pedagogije.« Pod tem naslovom je prišlo na svetlo nekaj ponatiskov (iz »Učitelj. Tov.«) daljšega spisa, ki se dobiva (po 70 kr.) pri pisatelji J. Lapajni, šolskem ravnatelji v Krškem, in se priporoča zlasti slovenskim učiteljem in pripravnikom.

POGLED NA SLOVANSKE KNJIŽEVNOSTI.

IX. zvezek v Zagrebu izhajajočega mesečnika »Smo-tre« je prinesel jako zanimivo razpravo iz veččega peresa dr. J. Pliverića: Nekoje primjedbe Mažuraničevom eposu (Smrt Smail-age Čengijića.)

»Historički atlas Hrvatske i susjednih zemalja i država.« Mnogozaslusni hrvaški zgodovinar in publicist, prof. Vekoslav Klaić, pozivlje na naročnino svojega zgodovinskega atlanta kraljevine Hrvaške in njenih sosednih držav. Atlas ima šest kart: 1. Zemlje hrvaške (Panonija in Dalmacija) za rimskega vladanja. 2. Hrvaška in Srbija za kralja Tomislava l. 925 p. Kr. 3. Hrvaška in Srbija (Dukljanska kraljevina) za Petra Krešimira Velikega l. 1069. 4. Hrvaška in sosedne dežele koncem trinajstega stoletja. 5. Hrvaško in Bosansko kraljevstvo za bosanskega kralja Stefana Tvrtka l. 1390. 6. Hrvaška in sosedne dežele za turske vlade l. 1606.

Razven tega bo atlas obsezal manjše karte, črteže važnih bitek in načrte raznih zgodovinskih palač. Taki

načrti so n. pr.: Floris Dijoklecijanove palače pri Solinu, Kneževina Kocljeva okoli l. 870., bojišče pri Muhači l. 1526., črtež zagrebskega mesta z l. 1360., razvitek samovlade Dubrovnike, država cara Dušana Silnega, ilirske pokrajine za Napoleona Velikega i. t. d. Cena tej knjigi je za naročnike brez poštne 1 gld. 50 kr., s poštino 10 kr. več. — To delo priporočamo vsem čitateljem svojim, kateri se bavijo s slovansko zgodovino ter želimo da se pisatelju s pridnim kupovanjem tega izvrstnega dela vsaj nekoliko poplati mnogoletni veliki trud.

»Pomenik znamenitih ljudi u srpskoga naroda novijega doba.« To je najnovejše delo učenega srbskega književnika Milana Dj. Milicevića, katero izide v štirih zvezkih po 10 pól. Vsi štirje zvezki bodo obsežali 376 životopisov ne samo znamenitih mož in žen iz kraljevine srbske, nego tudi iz drugih krajev. Cena naročnikom je postavljena za vse štiri knjige na 2 gld. 50 kr., drugače pa za zvezek po 75. kr. — Novci naj se pošiljajo pisatelju v Beligrad, Cetinjska ulica br. 19.

»Ropstvo vladike Danila u Zeti početkom XVIII. vijeka.« Tako se imenuje knjižica, katero je spisal Radoje Roganović, tajnik ministerstva financije v Črni Gori. Delce je posvečeno kneginji Mileni in velja 34 kraje. Čisti dohodek je namenjen na korist »Žetskemu Domu«.

Poljska gledališka pisatelja Adam Abrahamovicz in A. Ruszkowski sta napisala zajedno dve novi veseloigri »Domobran« v 4 dejanjih in »Nova Francilona« v 1 dejanji.

Ruski mesečniki leta 1886. 1. »Vestnik Evropy« (najstarejši in najboljši mesečnik ruski). 2. »Russkaja Mysl« (svobodomiseln list v Moskvi). 3. »Sévernej Vestnik« 4. »Russkij Vestnik« (Katkovljev, konservativen, jeden najrazširjenjših listov v Rusiji). 5. »Dělo«.

»SLOVAN« izhaja 5. in 20. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za vse leto 5 gld., za polu leta 2 gld. 50 kr. in za četrt leta 1 gld. 25 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 25 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa urednistvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo.